

NYISSATOK KAPUT, AJTÓT, SZÍVEKET!

Ha valaki megkérdezi tőlem, mikor fordulnak végre cigányügyben jó irányba a dolgok, akkor mindig csak azt tudom válaszolni, hogy most már biztosan. Mert most már tényleg csak egy nagyon kevés választ el minket attól, hogy egyértelműen lássuk az eredményeket, illetve azt az irányt, ami majd a valós felzárkózás felé visz minket. 15 éve mondom ezt.

SZÖVEG –
FORGÁCS ISTVÁN

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

◆ Sokáig még azzal is küszködni kellett, hogy egyáltalán értelmezhető legyen, van-e „cigányügy”. Szegénységügy van, és annak részei a cigányok is nagy számban, de különálló kérdéskörként sokan kétségbe vonták – és vannak sajnos még most is olyanok, akik továbbra sem hisznek abban –, hogy ez az etnikai alapú nehézségalmaz valós. Attól félnék, hogy ha a cigányokat mint problémakört jelenítjük meg a közbeszédben, akkor az hatalmas darabot harap ki az amúgy is fogyatkozóknak vélt társadalmi szolidaritásból, elveszi sokak önbecsülését, a cigányok talán úgy vélik majd, hogy ők csak a problémát, a nehézséget jelentik, és ez egymás ellen fordít a társadalmon belül csoportokat.

Én viszont azt merem mondani, hogy a cigányügy létezik. Része mindenki hétköznapijának, és csakis akkor lesz benne kevesebb a nehézség és több az öröm, ha mindenekelőtt őszintén beszélünk róla, és beláttatjuk a lehető legtöbb emberrel, hogy nem ideológiákba kell kapaszkodni, hanem egymásba. Cigánynak és nem cigánynak. Erre viszont csakis azok lesznek képesek, akik azt akarják, hogy számítson rájuk a másik oldal. Akik nem elvárják a toleranciát, a segítséget, a befogadást,

a támogatást, hanem boldogan és saját akaratukból szolgálják azt meg. Hisznek abban, hogy a másik oldal látja a szándékot, és ajtót, kaput, szívet nyit majd – nekem 15 éve minden olyan alkalom földöntúli boldogság, ahol ezt közlőről végignézhetem.

Aki ismer, tudja, nem élek álomvilágban. Nem hiszek abban, hogy az előítéletek vagy az idegenkedés pusztán azért eltűnik a társadalomból, mert mindez nem kellően európai, és illene a lehető legbefogadóbban és a lehető legtoleránsabban viszonyulnunk mindenkihez. A hazai cigány közösségeket még nagyon sokáig fogják általánosítások és sztereotípiák mentén megítélni. Ugyanakkor a többségi társadalom egyre nagyobb része jut el végre oda, hogy miközben a nagy egészet még mindig a saját előítéletei, sokszor vélt vagy valós sérelmei alapján ítéli meg, addig az egyén vagy a család szintjén már örömmel vélekedik másként. Vagyis az egyéni, illetve nagyrítván a közösségi teljesítményt igenis tudja értékelni. Segíti, támogatja a tehetséges cigánylányt, a családjáért sokat dolgozó apát és anyát vagy a sokgyermekes családot, akik rászorulnak a támogatásra, de akarással és küzdelemmel maguk is tesznek a jövőjükért.

A Képmás romamellékletének témái nem egy-egy súlyosabb problémahalmazt járnak körül, helyette sokkal inkább kisebb-nagyobb sikerek mentén, pozitív, reménykeltő változásokra alapozva mutatják meg, hogy mely területeken kell a változás, hol és milyen irányokat kellene látnunk – mit kellene segíteni, és minek kellene gátat szabni.

Hiszek abban, hogy például a vallás segítheti a cigány közösségek újbóli lelki megerősödését, de ehhez először az embert magát kell megtámogatni, felsegíteni.

Hiszek abban, hogy a nőkben van a hazai cigány közösségek felzárkózásának a reménye.

Hiszek abban, hogy a legutolsó faluból is el lehet jutni az egyetemi diplomáig, de ahhoz használni kell mindazt, amit az állam kínál: iskolát, ösztöndíjat, ingyenes étke-zést, helyi közösségfejlesztést.

Hiszek abban, hogy cigány és nem cigány emberek elsősorban emberek, és az együtt vállalt életük, együtt vállalt gyermekeik a bizonyítékok arra (sok ezres számban is immár), hogy lehet olyan szövetség emberek között, amelyet nem választhat szét a rassz, de egyben tarthat a közös célokért való elköteleződés. Ilyen közös célokat kellene találnunk mindannyiunknak, hogy ne csak egy-egy pár kösse össze örömmel az életét, hanem képletesen szólva a cigány közösségek és a többségi társadalom is fogadjon hűséget egymásnak. Ez persze nem ma, nem holnap valósul meg, és kérdéses, hogy egyáltalán bármikor bekövetkezhet-e. De tenni, feladatokat és felelősséget vállalni kell azért, hogy az esélye ne vesszen el örökre.

Ebben kérem az Önök segítségét is: nyissanak ajtót, kaput és szívet az arra érdemesek előtt. ♦

SZÖVEG –
BAKA ILDIKÓ

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

EGY FECSKE NYARAT CSINÁL

Nemrég egy bibliai rész kapcsán jutott eszembe („Hát nem tudjátok, hogy egy kicsiny kovász az egész tésztát megkeleszti?”), hogy egy rosszkedvű, rosszindulatú ember egy egész közösség hangulatára rá tudja nyomni a bélyegét. De vajon akkor is ilyen erős a hatás, ha egy lelkes, tetterre kész ember kerül egy társaságba? Nem kellett sokat várnom a válasza. *Balogh Róbert* református lelkész három éve a Bács-Kiskun megyei Jánoshalmára ment szolgálni, egy olyan településre, ahol a gyülekezet nagyjából tíz főből állt, hittanóra egyáltalán nem volt. Ma viszont csaknem ötven gyerek jár hitoktatásra, és több mint húszan konfirmáltak, nagyrészt felnőttek. Hogyan sikerült közösséget építeni „az Isten háta mögött”? Erről beszélgettünk.

♦ – **Hogyan tudott ehhez a közösséghez közelíteni? Ha jól tudom, református templom sincs a városban.**

– Nincs, és lelkészlakás sem volt, de most már épül. Amikor idekerültem, csak az Erdélyből ideköltözött nyugdíjasok és máshonnan származó régi reformátusok tartoztak a gyülekezetbe, és kéthetente volt istentisztelet. Az első három hónapban nem tartottunk új alkalmakat, csak azzal foglalkoztam, hogy megismerjem az embereket. Ha elmentem valakikhez, ott javasolták, hogy látogassak meg egy másik családot is, így haladtam előre. Aztán egyre többen jöttek a gyülekezetbe, sokan el is mentek, a fluktuáció még most is nagy, de már van egy mag. Három éve vagyok itt, a hittanóra hat gyerekekkel indult, most már majdnem ötvenen vannak. Kegyelmes hozzánk az Úr.

– **Biztos sokféle sorssal, megtéréstörténettel találkozott.**

– Igen, a legmegrázóbbat mesélem el. Járt hozzám egy házaspár, a gyerekük hittanra is jött rendszeresen, az asszonynak adtam egyszer egy Bibliát is, mondta, hogy a konyhasztalon tartja. Nagyon megromlott a házasságuk, a nő egyre mélyebb depresszióba esett, és egyik éjjel eldöntötte, hogy önkéntelenül vet véget az életének, fel akarta akasztani magát. Ahogy ment ki, a nyitva hagyott konyhaablakon befújta a szél, és kinyitotta a Szentírást, méghozzá egy olyan résznél, ahol Isten arról beszél, hogy mennyire szereti az embert. Az asszony azt érezte, hogy ez róla szól, hogy őt is szereti az Isten – és végül ez mentette meg attól, hogy öngyilkos legyen.

- A hittanra járó gyerekek magatartásán érezhető a változás?

- Abszolút. Van olyan gyerek, aki elég problémás volt, minden héten verekedett, nem nagyon tanult, most meg már ösztöndíjas, jól tanul, és nem ő az egyetlen példa. A hitnek nagyon komoly szerepe van abban, hogy ezek a gyerekek változtatnak a viselkedésükön is. Hálás vagyok Istennek, mert azt látom, hogy most már vannak céljaik, vágyaik. Az egyikük férifodrásznak készül, nagyon ügyesen meg is nyírt engem múltkor, egy másik már 14 évesen tudja, hogy kőműves szeretne lenni.

- Most készül a lelkészlakás. Később a templomépitést is megcélozzák? Milyen terveik vannak még?

- Egyelőre elég a lelkészlakás és egy közösségi tér. Az elsődleges terv az, hogy a gyülekezet megerősödjön az Istennel való kapcsolatában. Most harmincan-negyvenen vagyunk vasárnaponként, jó lenne, ha ez a szám is emelkedne, de előrevalóbb az, hogy a tagok növekedjenek lélekben. A templomra előbb meg kell érnie a közösségnek.

- Ahogy hallgatom önt, azon gondolkodom, hogy talán országos szinten is így kellene közelíteni a cigány közösség integrálásához: sok olyan emberre lenne szükség, aki szót ért velük, és el tudja érni, hogy terveik, céljaik legyenek, bekerüljenek a munkaerőpiacra. Mit gondol erről?

- Én is azt látom, hogy nagyon sok helyi szolgálóra lenne szükség a legelmaradottabb vidékeken. A cigányság nagy része az ország peremvidékein tömörül, és nagyon kevés olyan szakember van, aki vállalja, hogy idejön és itt él velük. Pedig ha sikerülne elérni, hogy ezek az emberek bekerüljenek a munkaerőpiacra, akkor nem lenne munkaerőhiány ilyen sok területen. Épp építjük a lelkészlakást, ezért tudom, hogy gyakorlatilag több hónapig kell udvarolnom egy szakembernek, hogy jöjjön dolgozni. Nálunk már van jó példa a munkába állásra, az egyik nő most végezte el az óvodai dajka szakot, és ha minden jól megy, hamarosan dajka lesz, egy másik pedagógiai asszisztensnek tanul. A gyerekekre kell hatni, náluk kell elérni, hogy válasszanak szakmát, hogy később ne csak a szociális hálóba kapaszkodjanak. Azt is támogatni kell, hogy a legtehetségesebbek a felsőoktatásba kerüljenek, értelmiségi pályát válasszanak. Ezenkívül arra is szükség lenne, hogy sok cigány származású lelkész legyen, hiszen látom, hogy engem másként fogadnak, mert ismerem a szófordulataikat, az életvitelüket, egy-egy prédikációban jobban tudom az ő életükre alkalmazni az igét. ♦

SZÖVEG –
SZABÓ EMESE

KINYÍLIK A VILÁG

Roma származású lányok életét terelgetik a *Bari shej (Nagylány)* program mentorai, akik életüket tették föl arra, hogy segítenek megakadályozni a fiatalok iskolai lemorzsolódását. Munkájuk nem egyszerű, viszont eredményes.

- ◆ Három éve indult a program, amely ma már közel száz településen működik, 260–280 mentoruk pedig 1300–1400 roma lányt segít. Erősné Balogh Szilvia az Oktatási Hivatalnál képzzi a szakembereket, Nagyecsedén pedig szakmai vezetője a kezdeményezésnek. A roma asszony hamarosan harmadik diplomáját szerzi, így a lehető legjobb példa a fiataloknak. „A mi településünkön a program tizenöt lánnyal indult 2015-ben, majd a számuk tovább bővült: ma már harminc lányunk és hat mentorunk van. Magam is öt lánnyal foglalkozom, és már ott tartunk, hogy ketten le is vizsgáztak szakmunkásképzőben. Ők tizennyolc évesek, így a programból kikerültek, de érettségit adó esti gimnáziumba még beíratam őket. Hozzám nőttek, szeretnek, önkéntesként továbbra is maradnak mellettem” – mondja Szilvia.

MINDIG KELL SEGÍTSÉG

Megesik, hogy a mentorokat igazán nehéz helyzetekbe is bevonják. „Az egyik lányom – aki idén májusban lett 18 éves, és épp a szakmunkásképzőt fejezte volna be – teherbe esett. Olyan viszonyban voltunk, hogy ezt velem is megosztotta, megkérdezte, mit tegyen. Mondtam neki, hogy ebben a kérdésben nem szeretnék állást foglalni, hiszen az ő életükről van szó. Azt tanácsoltam neki, hogy mindezt beszélje meg a szüleivel, akik tudtak is a barátjáról. Arról viszont biztosítottam, hogy amíg erre van lehetőségem, támogatni fogom” – meséli Szilvia. A lány idén februárban szült, a mentorprogramra az utolsó hétig járt.

„Amikor bement a kórházba, föl is hívott, és megosztotta velem, hogy hamarosan érkezik a kicsi. Utána egy hónapig nem jött, de a kapcsolatot tartottuk. Közben a szakmunkásképző elutasította, hogy ebben az évben levizsgálhasson, mert azt gondolták, a baba miatt képtelen lenne bejárni.

Viszont meg tudtam győzni az intézmény vezetését és a mentortanárárt arról, hogy engedjék tovább, hiszen mindig jó tanuló volt, ők is nagyon szerették. Mellette maradtam én is, ösztönöztem arra, hogy ne adja föl a tanulást. Végül sikerült levizsgáznia négyes eredménnyel, így befejezte a szakmunkásképzőt. A gyereke most féléves, de ő már beiratkozott egy gimnáziumba is. Nekem ez jelenti a sikert.”

KÖZPONTBAN A CSALÁD

A lányok mentorálása mindig az egyéni fejlesztési tervek elkészítésével kezdődik, amihez felméri, melyik fiatalnak milyen hiányossága van. A mentorok találkoznak a szülőkkel is, és amikor velük beszélnek, kiderülnek azok a konfliktusok és problémák, amelyek nyomasztják őket. Ezeket szintén kezelni próbálják. „Most olyan családom is van, ahol olyan jó kapcsolat alakult ki, hogy az apukában is megfogalmazódott: ő is tanulna. Ez régen is célja volt, de nem adódott rá lehetősége: szülei nagyon szegények, hátrányos helyzetűek voltak, nem tudták ezt biztosítani. Most, hogy a lányai beiratkoztak az esti gimnáziumba, maga is elgondolkodott a lehetőségen.

Negyven év körüli, régen osztálytársak voltunk, tegnap pedig föl is hívott. Mondta nekem: Szilvi, emlékszel, én is jó tanuló voltam, csak lemaradtam tőletek. Folytatni szeretném a tanulmányaimat. Én pedig mondtam neki: Semmi akadálya, beíratlak téged is!”

TANULNI MINDENÁRON

Szilvia mostani mentoráltjai közül hárman középiskolások, ketten felső tagozatos általános iskolások. Előbbiek Vásárosnaményba járnak, velük csak szombatoként találkozik, de Facebookon és telefonon folyamatosan tartja velük a kapcsolatot: bármikor felhívhatják, ha problémájuk van. Ha kell, egyeztet a szülőkkel is. Beszélgetésünk előtti napon épp az egyik tanárral konzultált amiatt, mert egyik lánya iskolát vált: rájött, a választott szakma nem neki való, inkább gimnáziumba járna. Nagycsedre iratkozott be, Szilvia ebben is segített neki. Magát a mentorprogramot mindig szombatoként tartják, mert a lányok akkor vannak otthon.

„Az egyik héten Meséd program van, a másikon sima csoportfoglalkozás. Ez utóbbi három témára fókuszál:

a prevencióra, a családi nőszerepekre, illetve az áldozattá válás megakadályozására. A foglalkozás részeként beszélünk a roma kultúráról, az identitásról, a cigány nyelvről és gasztronómiáról is” – mondja Szilvia. A program két éve alatt összesen 44 csoportfoglalkozást tartanak, külsős szakértők bevonásával. Szoktak hívni védőnőt, de vannak olyan kollégák is, akik az áldozattá válás megelőzésében jártasak. Ez fontos, mert segít elkerülni, hogy a lányokat manipulálják, megfélemlítsék, rájuk telepedjenek, prostitúcióra kényszerítsék. Ennek lépéseit fontos időben felismerni. „A településünkre hazaérkezett egy lány, aki prostituáltként dolgozik, és megpróbálta behálózni két lányunkat. Győzködté őket, mennyire jó lesz nekik, ha táncosnak állnak Ausztriában vagy Hollandiában. Szerencsére felismertük a helyzetet, beavattuk a családjukat is, így időben tudtunk nekik segíteni.” Annak érdekében, hogy a lányok az ilyen szituációkat hamar átlássák, kisfilmeket is szoktak vetíteni.

KELLENEK A JÓ PÉLDÁK

A Bari shej családi szerepeket tárgyaló foglalkozásaira szintén gyakran hívnak külső előadókat, ami azért fontos, hogy a lányok ne csak a mentorokkal találkozzanak, hanem másoktól is tanuljanak. „Volt például vendég Furugh Switzer kanadai-perzsa szociológus-tanár, a Meséd-program ötletgazdája. Szoktunk hívni olyan roma asszonyokat is, akik minták lehetnek – legyenek akár egyszerű háziasszonyok is –, mert családcentrikusak, jól főznek. Volt vendég Balogh Mariann óvodapedagógus is, aki a településen él, és aki szintén remek példa a fiatal lányok előtt. Jött már hozzánk olyan szakkollégiumos fiú is, aki a szomszédos településről származik. Őt azért hívtam meg, hogy a lányok láthassák, milyen elegáns férfivá vált egy olyan gyerek, akit korábban ők is ismertek. Hogy teljesen más lett a viselkedése és az attitűdje, hogy a tanulással csak előnyére változott” – emeli ki Szilvia. A csoportfoglalkozások mellett vannak kiscsoportos mentorfoglalkozások is, amelyen a lányok közti kohézió kialakítása is cél.

A szintén kéthetente zajló Meséd-módszerrel a lányok emocionális értékeit, önbizalmát és személyiséget próbálják erősíteni, általa sokféle témát fel tudnak dolgozni. Az egyik alkalommal például a lány vett részt rajta, utána az édesanyja, majd pedig ketten közösen. A foglalkozáson megismerhették egymás belső értékeit, érzékenyíthették őket egymásra. Ennek köszönhetően könnyebben le tudták zárni azokat a konfliktusokat, amelyek a mindennapokban adódtak.

HATALMAS SEGÍTSÉG A MESÉD

A Meséd-program nemcsak a Bari shej részeként fut, hanem önállóan is: ez a mélyszegénységben élők és hátrányos helyzetűek egyik legjobb módszere, komplex fejlesztő foglalkozás. Jellemzően olyan asszonyok mennek el rá, akiknek gyerekeik van. Ők közösen olvasnak fel tanmeséket a barátságról vagy a szeretetről, azután – facilitátor közreműködésével – megbeszélik a mese üzenetét. A programon 15 asszony vesz részt, köztük alakulnak ki jó diskurzusok. Mindehhez személyiségfejlesztő tréning is társul. A foglalkozást hetente egyszer tartják kilenc hónapon keresztül. Van olyan, aki ezalatt írni is megtanul, az olvasási képesség pedig mindig sokat fejlődik. A módszer segít abban is, hogy a könyvek olyan otthonokba is eljuthassanak, amelyekbe amúgy talán sosem. A mesekönyveket mindenki megkapja, hazaviheti, hogy a gyerekeinek is felolvashassa, megbeszélhesse velük.

TÚL AZ OTTHONON

A Bari shej program mentoráltjainak kirándulásokat is szerveznek, ami azt a célt szolgálja, hogy változzon a szemléletük, táguljon a látókörük. Szilvia lányai voltak például Budapesten, ahol láthatták, hogy kell a metrón viselkedni, a mozgólépcsőn lemenni. Jártak színházban is, ami hatalmas élményt jelentett számukra. Ezek természetes dolgok azoknak, akik abban a közegben nőttek föl, de messze nem közismertek olyan fiatalok számára, akik egy vidéki kisváros szegénynegyedében születtek. Volt például olyan kislány, aki Budapesten megkérdezte, külföldön vannak-e. Szilvia szervezett látogatást Hajdúböszörménybe is. „A roma szakkollégiumba vittem el őket, hogy ha diplomát szeretnének, lássák, hogyan néz ki egy egyetem. Vannak a lányaim közt olyanok, akik már most tudják, hogy óvónők akarnak lenni vagy tanárok. Az egyik kislány gyerekorvos szeretne lenni” – meséli. Volt olyan egyhetes táboruk is, ami tematikus napokból állt, része volt az identitás erősítés és a konfliktuskezelés, de tartottak kreatív foglalkozásokat is. Szerveztek már rendezvényeket és családi napokat, sportnapot, amelyre más településről hívták meg a Bari shej programosokat. Ennek célja az volt, hogy a kezdeményezés hálózatban is működhessen, a mentorok átvehessék egymás jó gyakorlatait, a lányok pedig megismerkedhessenek egymással. ♦

SZÖVEG –
SZABÓ EMESE

KÉPEK –
PÁCZAI TAMÁS

KÉZ A KÉZBEN

A kulturális különbségek egyszerre teszik értékesé, különlegessé és nehezzé a cigány-magyar vegyes párok életét. Az eltérő háttérből adódó helyzetek megoldása sokszor komoly küzdelemmel jár, de az akadályok legyőzhetők.

- ◆ A családok közti kulturális különbségek, az eltérő gyereknevelési értékek és a másféle szocializáció egyaránt nehezítik a vegyes párok mindennapjait, és még ha sikerül is minden akadályt leküzdeni, a kezdet akkor is nehéz. Viszont mindez magától értetődő. „Kisebbséghez tartozóként mindig nehezebb nevelkedni, ez már önmagában más hozzáállást ad a világhoz, a társadalom többségi tagjaihoz. Ilyenkor eleve nagyobb eséllyel alakul ki olyan személyiség, aki megszokta, hogy sokkal többet kell küzdenie a dolgokért, miközben másoknak nem. Az egyéni hozzáállás mellett komoly kérdés az is, hogy a szülők hogyan tudják tolerálni, ha gyerekük más származású párt választ” – mondja **Faludi Viktória** tanácsadó szakpszichológus. Hozzáteszi, hogy a kapcsolatok könnyen elbuknak amiatt is, mert neveltetéstől függően mások a megküzdési stratégiák is. A románknál például nagyon erős a családi összefűzés, amit fészekrakáskor, új család alapításakor nehéz átugrani. Nem könnyű ugyanis megállni, hogy egy roma fiú vagy lány ne a családjához szaladjon vissza nehéz helyzetekben, hanem fogadja el párja segítségét. Adódhatnak nézeteltérések gyereknevelési kérdésekben is, illetve abból adódóan, hogy különböznek a nemi szerepek. A pszichológus kiemeli: emiatt van az, hogy a más származású pároknál az együttélés állandó alkufolyamat, szemben azokkal, akik azonos kulturális háttérrel rendelkeznek.

BENNÜNK ÉLŐ ELŐÍTÉLETEK

A közös élet kihívásairól párokat is kérdeztünk, tapasztalataikat ők is megosztották velünk. **Horváth Diána** például 11 éve él együtt párjával, cigány származású, de mint mondja, a köztük lévő 25 éves korkülönbségen mindenki jobban meglepődik, mint azon, hogy hátterük különböző. „Én nemrég lettem 27 éves, ő pedig hamarosan 52 lesz. Megismerkedésünk története nagyon mókás: párom az országot járta, és olyan nagy tornácos parasztházat keresett, amelynek a hálószerkeztéje elég magas ahhoz, hogy búbos kemencét tudjon építeni bele. Így jutott el hozzánk, a dél-somogyi Kálmánására is. A falubeli lányok oda-vissza voltak tőle, komoly beszédtema volt, hogy ideköltözött egy fővárosi fiatalember. Nekem viszont ellenszenves volt, hogy mindenki róla áradozott” – meséli Diána.

Amikor a faluban összefutottak, nem is igazán kommunikáltak, de végül úgy alakult, hogy egy rendezvényen egymásra találtak. Azóta a búbos kemence megépült, párja végleg vidékre költözött, már van egy hatéves kislányuk és egy ötéves kisfiuk is. Az indulás viszont nem volt könnyű, a családok már eleve a korkülönbséget is nehezen fogadták. „Én 16 éves voltam, így a szüleim kiborultak azon, hogy még nagykorú sem vagyok. Eközben párom családja azt feltételezte, hogy én csak az anyagi javak miatt vagyok mellette. Nem tetszett nekik az sem, hogy cigány vagyok. Ebből adódóan mindkettőnknek bizonyítania kellett, ami nehéz feladat volt. Viszont azóta a párom családja mindenhol velem példálózik” – mondja Diána. Hozzáteszi, hogy a beilleszkedés mindkettőjüknek jól sikerült, ma már semmilyen problémájuk nincs. Pedig párjának komoly előítéletei is voltak a cigányokkal kapcsolatban a fővárosi rossz tapasztalati miatt, egy banda ugyanis kirabolta. Kezdetben emiatt a gyerekeknek sem szívesen beszéltek származásukról, soha nem volt náluk téma a cigányság kérdése. Ez viszont a közelmúltban megváltozott.

GYEREKSZEMMEL MINDEN MÁS

„Ez érdekes történet, mert a kislányom rám hasonlít, kreol bőrű, barna hajú, barna szemű. A kisfiam szőke és kék szemű, bőre hófehér. Arról viszont fogalmuk sem volt, hogy én cigánynak születtem. A fordulatot az hozta, hogy a kislányom, nem tudom, miért, de elkezdett retegni a színesbőrű emberektől. Próbáltunk ezzel nem foglalkozni, de egyszer nagyon betegek lettek a gyerekek, és olyan orvos látta el őket, akin látszott, hogy nem magyar származású. A kislányomon pánik uralkodott el, iszonyatosan elkezdett félni, nagyon előítéletes volt. Emiatt kezdtünk el barátkozni a cigányság témájával is, meghozzá úgy, hogy lejátszottuk nekik a Szaffit, majd az annak kapcsán előkerülő kérdésekre válaszoltunk. Nemrég elkezdtünk cigányzenét is hallgatni, pedig a párom nem igazán szereti. Viszont ráébredtünk arra, mennyire fontos, hogy a gyerekek mindkét kultúrát megismerjék, hogy rájöjjenek arra, nem a bőrszíntől függ az, hogy valaki milyen ember és mennyire tehetséges” – emeli ki Diána. Hozzáteszi, hogy minderre annak ellenére is szükség van, hogy kislánya óvodájában a gyerekek 90 százaléka cigány, édesanyja és a nagyszülei is kreol bőrűek. Náluk ezt nem tartja zavarónak a kislány, mert mellettük nőtt fel, megszokta őket – viszont a barna

Balogh Elemér és felesége, Bula Gyöngyi

bőrű idegenektől félt, és úgy tűnik, hogy ezt a félelmet sikerül most csillapítani.

LÉNYEG AZ ELFOGADÁS

Másik példánk szintén jól mutatja, milyen helyzetekkel találkozhatnak a vegyes párok. Ez esetben a férj, **Balogh Elemér** az, aki a kisebbséghez tartozik. A cigány származású zenész főleg a populáris jazz és a folk területén mozog, kedvesével pedig 13 éve van együtt. Megismerkedésük az asszony keresztlányának köszönhető. „Gyöngyi őt kísérte el az egyik koncertünkre, így

Horváth Diána és férje, Németh István

történt, hogy találkoztunk. Szimpatikusak voltunk egymásnak, mindketten függetlenek. Megindult a randizás, majd szerelem lett belőle” – mondja Elemér. Hozzáteszi, hogy családjá már eléggé beilleszkedett a társadalomba, édesapja, sőt nagypapája is mesterember volt, nagymamája szakácsnőként dolgozott. „Ebből adóan az én cigányságom – miközben ismerem a tradíciókat és beszélem is a nyelvet – nem olyan mély gyökerű, hogy komolyabban nehezítette volna kettőnk kapcsolatát. De azért megjelentek azok a kulturális különbségek, amelyeket kezelni kellett. A másik családjának megismerésétől mindketten tartottunk picit, nem tudtuk, hogy fognak minket

fogadni. Bennem viszonylag erős félelem volt amiatt, hogy a gádzsók – ahogy mi a nem cigányokat hívjuk – mit szólnak majd hozzám, hiszen a rasszjegyeket, ha a viselkedésemben nem is, de az arcomon hordozom” – mondja Elemér. Gyöngyi szerint alapvető különbségek azért nem voltak köztük, mert mindketten kispolgári családból származnak.

MÁR A SZÜLŐK IS SZÁMÍTANAK

„Engem a szüleim mindig arra tanítottak, hogy elfogadónak kell lenniünk: soha nem volt kérdés, hogy valaki cigány vagy nem cigány. Az osztálytársaim barátai közt már gyerekkoromban is voltak cigányok, ez soha nem okozott gondot” – mondja Gyöngyi. Elemér hozzáteszi, hogy ezt a problémát a romák érzelmi oldalról mindenképpen erősebben élik meg. „Mi vagyunk a kisebbség, így én is, amióta megszülettem, akarva-akaratlanul, de találkozom a megkülönböztetéssel, szembesülök a mássággal. Emiatt mi vagyunk a kétkezdőbbek, bennünk nagyobb a kérdés, hogy miként fogadnak majd el” – mondja. Félelmei annak ellenére is voltak, hogy családjában sok vegyes pár van.

Életükben főképp a tradíciókból adódtak nehéz helyzetek. Elemérnek például Lakatos Menyhért cigány származású, József Attila-díjas író a nagybátyja volt, viszont ő maga hatéves koráig olyan cigánytelepen élt, ahol alig beszéltek magyarul. Emiatt kialakultak olyan berögzültségei, amelyek a családi háttérnek köszönhetőek. Például nehezen engedte el Gyöngyit olyan helyekre, ahol más férfiakkal is találkozhatott – ez ugyanis a roma kultúrában nem szokás. Viszont megbirkózott ezzel is, megadja párjának azt a szabadságot, amit korábban megszokott. De ez nem volt egyszerű. „Mondok erre egy példát: a feleségem néptáncol, tánc közben pedig más férfi öleli át. Ezt nagyon nehéz volt megemésztennem, még annak ellenére is, hogy nekem már édesanyám is dolgozott. Az ugyanakkor nem volt szokás, hogy egyedül eljárjon otthonról. De ma már nincs gondom azzal, hogy Gyöngyi táncol, hiszen tudom, hogy ez őt boldoggá teszi” – emeli ki Elemér. Mint mondja, a legfontosabb, hogy a pár tagjai megértsék és jól kezeljék egymást. Ezzel a társadalomban is képezhetnek egyfajta hidat, ami fontos, a közösségekben ugyanis még ők is sokszor érzik az előítéleteket, legyen szó akár cigány, akár magyar társaságokról. ♦

SZÖVEG ÉS KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

AZ AJTÓNK SARKIG NYITVA VAN

„Kutatómunkáim tapasztalatai alapján világosan látszik, hogy ha egy faluba visszatérnek a diplomás cigányok, akkor hamarosan emelkedni kezd a szerencsét próbálók aránya nők és férfiak körében egyaránt. Ezért én úgy látom, hogy a »visszamenni és példát mutatni« nem egy álomelképzelés” – mondja a monoki **Molnár Zoltán**, aki a Debreceni Egyetemen Egészségügyi Karán mentőtisztnek tanul és roma szakkollégista.

◆ Zoli idén nyáron látott jól működő példát, amikor a bentlakásos Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium Hodászon szervezett kutatótábort. „A görögkatolikus egyház itt nagyon régóta dolgozik együtt romákkal, így a telepről sok lány kikerült már, óvónők, tanítók lettek, és legtöbbször egyetem után visszatért a környékre. Ezért a mai hodászi fiatalok már más példát is látnak, mint hogy egy 17 éves lány két-három gyereket szüljön. Interjúim során kérdeztem őket arról, hogy miért nem mennek egészségügyi pályára. Rögtön az volt a válaszuk, hogy egy cigány ápolónőt nem fog felvenni senki. Mélyen élnek bennük olyan történetek, mint hogy egy súlyos beteg hozzátartozója megkéri az osztályvezető orvost, hogy cserélje le az ápolót.”

Zoli úgy látja, hogy amíg az egészségügyben mélyebben gyökereznek bizonyos előítéletek, addig a pedagógiában és az idősgondozásban ezek és az innen fakadó komplexusok kezdenek eltűnni, így egyre többen tapasztalják meg, hogy nem jelent hátrányt a cigányságuk.

„A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat 2011 márciusában jött létre. Annak az évnek a szeptemberében négy kollégium kezdte meg működését, görögkatolikus, jezsuita, evangélikus és református felekezeti hovatartozással. A mi intézményünk akkoriban Miskolcon működött, de 2015-ben jött a nagy váltás: a Szentatya érsekségi és metropolitai rangra emelte a Hajdúdorogi Főegyházmegyét. A debreceni székhelyváltással együtt elkerült Miskolcra a roma szakkollégium is. Mivel Kocsis Fülöp érsek atyának szívügye a cigányság, már a székhelyváltás előtt is megvolt gondolatként, hogy a debreceni református roma szakkollégium mellett a város elbírna még egy görögkatolikus

szakkollégiumot is” – emlékszik vissza a kezdetekre **Juhász Éva**, a szakkollégium vezetője.

Debrecen két épületet ajánlott fel ingyen és bérmentesen a görögkatolikus egyháznak. Az egyik a mostani kollégium épülete, a másikat az érseki hivatal vette birtokba. Az épületek rossz állapotban voltak, de kormányzati és pályázati forrásokból megkezdődött a felújítás, és 2015 szeptemberében tizenkét hallgatóval megkezdte működését a Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium.

„A tanév végén már húszan voltunk, azóta pedig a 4. tanévet kezdjük el, folyamatosan harmincfős létszámmal működünk” – folytatja az intézményvezető, majd elmeséli, hogy a szakkollégiumi rendszer alapjai ugyan kötöttek, de a részletek kidolgozását az egyes intézményekre bízzák. „Így például nálunk a felvételi egy háromnapos tábor csapatépítő feladatokkal, kirándulásokkal, és mindig megmászunk egy hegyet. Azt tapasztaltuk, hogy hiába íratunk önéletrajzot vagy esszéket, ezekben azt írják meg a diákok, amit szerintük mi hallani szeretnénk. Egy ilyen táborban viszont kiderül, hogy ki képes alkalmazkodni, sokat elárul az is, hogy hegymenetben ki hogyan segít a másíknak vagy éppen nekünk.”

A táborokban tehát – eddig Bogácson, Rudabányácskán, Szilvásváradon, Máriapócson rendeztek ilyeneket – kirajzolódik, hogy kik illenek egy csapatba, kiket lehet beosztani egy szobába, és az is látszik, hogy melyik jelentkező nem fér bele a kollégiumi keretekbe. Évák lényegében a gólyatábort ötvözték a felvétellel.

A rendszer legfontosabb kritériuma, hogy prioritást élveznek a roma hallgatók, aztán a hátrányos helyzetűek, és a fennmaradó öt helyet (20 százalék) töltik fel magyar hallgatókkal. Ez azért nagyon fontos, mert az együttélés-sel dőlnek le az előítéletek korlátai. A következő elem a precízen kidolgozott tanulmányi program, amit ösztöndíj-rendszer támogat. „A tanulmányi hétvége mindenkinek havonta egy szombatot jelent. Mivel nagyon sok a szenior hallgatónk, akik három-négy éve velünk vannak, ezért három csoportra szedtük őket. Egészségtudományi, társadalomtudományi és biológia-informatika szekciónk van. Érdeklődési körüknek megfelelő programokat szervezünk – például meglátogattuk a kiskörei vízlépcsőt, voltunk a gyerekpszichiátrián –, és minden hónapban van egy közösségi alkalom, ahol meghívott előadók tartanak tematikus előadásokat, így volt már nálunk többek közt Pisont István, Kathy-Horváth Lajos, Forgács István. Ezenkívül kötelező havonta három óra önkéntes munkát vállalni, valamint minden kedden spirituális modulon vesznek részt a hallgatók Kapi István atya vezetésével.”

A tanulmányi programot illik 50 százalékban teljesíteni, de Éva szerint mindenki legalább 75–80 százalékban teljesít. Ebben motiváló az ösztöndíj (ez független az egyetem tanulmányi ösztöndíjától), amelynek az összege havonta 50 ezer forint, viszont a tanulmányi program elemeinek elmulasztása levonással jár, így például, ha kihagyják az önkéntes munkát, az 7500 forint mínuszt jelent. „Sokuknak létkérdés, mert olyan helyzetből jönnek. Diákjaink 80 százaléka az ösztöndíjakon felül még dolgozik is – a Tesóban polcot tölt, az oktatási hivatalban kompetenciafelmérő

tesztet javít vagy callcenteres valahol –, mert nem mindenki számíthat arra, hogy vasárnap anyja megkérdezi: mennyi pénzt adjak, hanem többen még haza is küldenek pénzt. Éppen ezért nem könnyű egyeztetni a szakkollégiumos programokat sem, mert ha az órarenddel nem ütközik, akkor biztos valamelyikük szól, hogy ő dolgozik akkor.”

A hallgatókat azonban nem csak az ösztöndíj motiválja, a jogászhallgatóként tanuló karcagi Makula Kitti kapta idén önkéntes munkájának elismeréseként a Vásáry Tamás-ösztöndíjat. Kitti elsősorban a lakásotthonos gyerekeket látogatja, de besegít, ha szükséges, a hajdúdorogi romák által lakott területen, adománygyűjtésekben, városi rendezvényeken is. Beszélgetés közben külön kiemeli: „A kollégiumnak köszönhetem, hogy hamarosan mehetek németből nyelvvizsgázni.”

Ahogy a folyosón, szobákban beszélgetek a diákokkal, kiderül, hogy a kisvárdai Kertész Alexandra már óvodás kora óta tudja, hogy orvos szeretne lenni, a sárospataki Iván Katalin kémia-biológia tanárszakos hallgató szerint pedig akkor változott meg minden a fejében a cigányságról, amikor idekerült.

„Nemrég a diákbizottsági kerekasztal volt a téma egy oktatási találkozón – meséli Juhász Éva –, a csoportos beszélgetésen egyik diákunk, Ádám közölte, hogy nálunk van ilyen, de nem működik. Mert igazából nincs arra szükség, hogy három diák összeüljön, és felterjesszék kérésüket az igazgatóságához, ugyanis a mi ajtónk sarkig nyitva van mindig. Bejönnek és elmondják, ha valami bajuk van.” ♦

SZÖVEG ÉS KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

TISZTELETBELI CIGÁNY LETTEM

Reggel még viccelve jegyeztem meg, amikor kietlen erdőségek között kanyarogtunk rossz minőségű serpentineken, hogy úgy érzem, mintha Kamcsatkán autóznánk. Pedig Bakonysárkány és Zirc között haraptuk lomhán a kilométereket, előttünk őzek surrantak be a kukoricásba, a visszapillantóban láttuk, hogy róka dugta ki óvatosan orrát a bozótból – de annak jelét sem láttuk, hogy a Kárpát-medencei oláh cigányok legfontosabb ünnepe zajlik a közelben.

◆ A cigányság a legnagyobb vallásos áhítattal és érzelmi kötődéssel Szűz Máriát tiszteli. Míg a balkáni ortodox vallású cigányok általában augusztus 28-án, a Julián-naptár szerinti Nagyboldogasszony napján tartanak ünnepséget, addig Európa katolikus vidékein a különböző Mária-kegyhelyeket keresik fel, így nemzetközileg is jelentős cigánybúcsút rendeznek például Lourdes-ban is. Magyarországon kiemelt búcsúhely pünkösdvasárnapon Máriagyűd, Máriapócs pedig a Szent Kereszt felmagasztalása napjához közel eső vasárnapon – a legjelentősebb mégis a Kelet-Bakonyban található Csatka. Kisboldogasszony napján (szeptember 8-án), illetve az azt megelőző vasárnapon tartanak itt búcsút. Az ország keleti részében élő cigányok Máriapócsra, a dél-dunántúliak

inkább Máriagyűdre járnak, a legtöbb cigány mégis úgy véli, hogy életében legalább egyszer meg kell látogatnia a csatka Szűz Máriát, aki a feljegyzések szerint 1862-ben megjelent – a már akkor is évtizedek óta látogatott, csodatévő szent kút mellett élő – Csötönyi József remetének. A jelenés után kápolnát építettek a kút mellé, és azóta minden évben megrendezik a búcsút. Kezdetben magyar és német nyelven tartották a szentmiséket, az elmúlt évtizedekben azonban (eleinte főleg a Dunántúlról és a Felvidékről) rendre több tízezer roma érkezik a búcsúba, így cigány nyelvű prédikáció is hallható. A búcsúsok szerint a szentkút vize főleg lábfájás és bénaság ellen jó, így sokan hozzák beteg gyermeküket, rokonaikat, palackokban pedig hazaviszik a vizet az otthoniaknak.

A búcsú a vallás mellett igazi társasági esemény is a cigányság életében: sokan itt kereszteltetik meg a gyerekeiket, de a leánykerés is gyakori, a közeli dombtetőn felállított sátrakban és asztaloknál üzletek is köttetnek.

A kegyhelyre szombat déltől folyamatosan érkeznek a családok, legszebb ruháikba öltözve. Hatalmas

gyertyákat és kegytárgyakat vásárolnak a kápolnához vezető sétány mellé települt árusoktól. A „nagy mise” este hatkor kezdődik, de a zarándokok hajnalba nyúlóan folyamatosan látogatják Mária szobrát, ahol gyertyát gyújtanak és térdre borulva imádkoznak.

A szentkútnál folyamatosan nagy a tolongás. Ahogy fényképezem a csodára szomjas tömeget, egy kisfiú

megkérdezi tőlem: „Te is cigány vagy?”. Meglep a kérdés, kell egy pillanat, hogy válaszoljak: „Tiszteletbeli cigány vagyok”. Na, erre a fiú is megtorpan, aztán odakiáltja az alattunk várakozó embereknek: „Halljátok, ez itt tiszteletbeli cigány!”

Lett is nagy derű, és én azzal a lendülettel fel is kaptattam a dombtetőre, ahol a naplementében már javában

állt a „bazi nagy roma bál”. Négy nagy sátorban hajnalig húzták a talpunk alá valót a zenekarok, az asztaloknál pedig vacsorával, innivalóval kínáltak. Örültem, hogy eljöttek velem oroszlányi barátaim is, mert a csatkaí bűcsű tökéletes alkalom volt számukra, hogy megismerjék azt a cigány kultúrát, amire mindig is kíváncsiak voltak, de eddig nem mertek belekóstolni igazán. ♦